

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет сценічного мистецтва
Кафедра майстерності актора

МАЙСТЕРНІСТЬ АКТОРА

Навчальна програма до курсу

Харків, 2025

УДК 792.2.028(073)

М14

Друкується за рішенням науково-методичної ради
Харківської державної академії культури
(протокол № 10 від 27.02.2025 р.)

Рецензент:

Віталій МІЗЯК

Кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри майстерності актора ХДАК

Укладач:

Володимир ГОРИСЛАВЕЦЬ

викладач кафедри майстерності актора ХДАК

М14   **Майстерність актора : навч. програма** для 2 курсу ступеня «бакалавр» спец. 026 «Сценічне мистецтво», освітня програма «Акторське мистецтво драматичного театру і кіно» / М-во культури та стратег. комунікацій України, Харків. держ. академія культури, Ф-т сценічного мистецтва, Каф. майстерності актора ; уклад. В. Гориславець. — Харків: ХДАК, 2025. — 39 с.

Навчальна програма «Майстерність актора» призначена для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня (2 курс) зі спеціальності 026 «Сценічне мистецтво» освітньої програми «Акторське мистецтво драматичного театру і кіно». Головною метою навчальної програми є допомога здобувачам в оволодінні основними елементами майстерності актора у створенні художнього образу, надати базові знання в роботі актора в українській та західній класичній драматургії.

УДК 792.2.028(073)

© Харківська державна академія культури, 2025

© Гориславець В., 2025

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ.....	4
АНОТАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ.....	8
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	10
ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАНЯТТЯ.....	30
ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	30
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ ...	30
ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ	31
ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.....	36
ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА ...	37
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	37

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

1	Назва дисципліни	Майстерність актора
2	Викладачі	Гориславець Володимир Микитович
3	Контактні дані викладача (роб.тел., емейл)	volodymyr_horyslavets@xdak.ukr.educa tion
4	Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	Обов'язкова
5	Рік підготовки	2
6	Семестр	3, 4
7	Лекції (год.)	34
8	Практичні (семінарські, лабораторні) заняття (год.)	52
9	Самостійна робота (год.)	240
10	Індивідуальна робота (год.)	34
11	Кількість кредитів	12
12	Загальна кількість годин	360
13	Види поточного контролю	Перевірка теоретичних знань, перевірка практичних знань, перегляд практичних показів
14	Вид підсумкового контролю	іспит

2. АНОТАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Місце дисципліни в програмі навчання

Навчальна дисципліна «Майстерність актора» покликана допомогти студентам оволодіти основними елементами майстерності актора у створенні художнього образу, надати базові знання в роботі актора в українській та західній класичній драматургії.

2.2. Пререквізити та пост реквізити дисципліни

«Майстерність актора» – обов’язкова навчальна дисципліна, яка є головною частиною загальної системи викладання фахових дисциплін, для виховання та різнобічного гармонійного розвитку фахівців спеціалізації «Акторське мистецтво драматичного театру і кіно».

Набуті знання та уміння можуть бути використані при вивченні дисциплін «Сценічна мова», «Робота актора в поетичному театрі та кіно», «Сучасні театральні школи», «Специфіка роботи актора в кіно», «Специфіка роботи актора в музично-драматичному театрі».

2.3. Мета вивчення дисципліни – ідейна і професійна підготовка майбутнього актора драматичного театру і кіно, озброєного знаннями та вміннями, які необхідні для вирішення широкого кола проблем з виховання професійних акторів для драматичних театрів, кіно і телебачення.

2.4. Завдання вивчення дисципліни:

- оволодіти знаннями теорії акторського мистецтва;
- продовження роботи студентом над собою і перші спроби зрозуміти, осмислити і самому здійснити проникнення у внутрішній світ іншої людини;
- оволодіти навичками акторської техніки;
- сформувати досвід творчої діяльності в театрі та кіно.

2.5. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни

У студентів мають бути сформовані наступні загальні та фахові компетентності:

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства
-------------------------------------	--

	<p>та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.</p> <p>ЗК03. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК06. Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.</p> <p>ЗК07. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.</p>
<p>Спеціальні компетентності спеціальності (СК)</p>	<p>СК01. Здатність генерувати задум та здійснювати розробку нової художньої ідеї та її втілення у творі сценічного мистецтва.</p> <p>СК02. Здатність до творчого сприйняття світу та його відтворення у художніх сценічних образах.</p> <p>СК03. Здатність до ефективної діяльності у колективі в процесі створення сценічного твору, керівництва роботою і / або участю у складі творчої групи в процесі його підготовки.</p> <p>СК04. Здатність до професійного опанування змістових (інформаційного, виразно-образного) рівнів сценічного твору.</p> <p>СК05. Здатність до публічної презентації результату своєї творчої (інтелектуальної) діяльності.</p> <p>СК06. Здатність до оперування специфічною системою виражальних засобів при створенні та виробництві сценічного твору.</p> <p>СК09. Здатність співвідносити особисте розуміння художньої ідеї та твору із зовнішнім контекстом.</p> <p>СК10. Здатність до критичного аналізу, оцінки та синтезу нових складних ідей у творчо-виробничій сценічній діяльності.</p> <p>СК11. Здатність до спілкування з широкою професійною, науковою спільнотою та громадськістю з питань сценічного мистецтва та виробництва, до взаємодії із представниками інших творчих професій.</p> <p>СК12. Здатність передавати знання про сценічне мистецтво та практичний досвід фахівцям і нефаківцям.</p>

	<p>СК13. Здатність розробляти і реалізовувати просвітницькі проекти з метою популяризації сценічного мистецтва в широких верствах суспільства, в тому числі і з використанням можливостей театральної преси, телебачення, Інтернету.</p> <p>СК14. Здатність аналізувати твори літератури і мистецтва на основі критичного осмислення теорій, принципів, методів і понять сценічного мистецтва.</p> <p>СК15. Здатність вільно орієнтуватися у напрямках, стилях, жанрах та видах сценічного мистецтва, творчій спадщині видатних майстрів.</p> <p>СК16. Здатність враховувати етичні засади професійної діяльності.</p>
--	--

У результаті навчання студенти повинні:

<p>Програмні результати навчання (ПР)</p>	<p>ПР02. Мати концептуальні наукові та практичні знання у сфері сценічного мистецтва.</p> <p>ПР04. Здійснювати пошук необхідної інформації у професійній літературі, в мережі Інтернет та інших джерелах.</p> <p>ПР07. Генерувати та концептуалізувати художню ідею ролі й театральної вистави в цілому.</p> <p>ПР08. Обирати, аналізувати та інтерпретувати художній твір для показу(демонстрації), самостійно обирати критерії для його оцінки.</p> <p>ПР09. Співвідносити мистецькі ідеї та твори із соціальним, культурним та історичним контекстом для глибшого їх розуміння.</p> <p>ПР10. Обирати оптимальні художньо-виражальні та технічні засоби в процесі роботи над роллю при реалізації сценічного твору (проекту).</p> <p>ПР11. Розуміти сценічне мистецтво як художній та соціокультурний феномен, знати специфічні відмінності художньої мови театру та перформативних мистецтв.</p> <p>ПР12. Організовувати, планувати та провадити театрально-педагогічну діяльність.</p> <p>ПР13. Знати основні етапи (епохи, стилі, напрямки) у розвитку театру, кіно, літератури, образотворчого мистецтва, музики; основні факти про видатних особистостей у сфері мистецтва; класифікувати види та жанри сценічного мистецтва.</p>
--	--

	<p>ПР14. Самостійно ідентифікувати напрями та концепції сценічного мистецтва у контексті сучасного мистецького і культурного життя.</p> <p>ПР15. Аналізувати та оцінювати досягнення художньої культури, твори літератури та мистецтва з урахуванням історичного контексту. Здійснювати аргументований критичний аналіз творів сценічного мистецтва. Виявляти тенденції розвитку сучасного мистецько-художнього процесу.</p> <p>ПР16. Визначати творчі можливості та перспективи особистого розвитку, здійснювати психологічну саморегуляцію.</p> <p>ПР17. Аналізувати та враховувати естетичні запити глядачів.</p> <p>ПР18. Знати основні закони психології акторської майстерності.</p> <p>ПР21. Презентувати результати професійної діяльності та проєктів у сфері сценічного мистецтва, доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, аргументацію та власний досвід.</p>
--	---

3. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Політика виставлення оцінок: кожна оцінка виставляється відповідно до розроблених викладачем та заздалегідь оголошених студентам критеріїв, а також мотивується в індивідуальному порядку на вимогу студента; у випадку не виконання всіх зазначених завдань, до екзамену здобувач не допускається; пропущені заняття мають бути відпрацьовані (всі практичні завдання повинні бути виконані).

3.2. Політика академічної поведінки та доброчесності (плагіат, поведінка в аудиторії): конфліктні ситуації мають відкрито обговорюватись в академічних групах з викладачем. Плагіат та інші форми нечесної роботи неприпустимі. Недопустимі підказки під час усного опитування та списування у ході контрольних робіт, на іспиті.

Норми академічної етики: дисциплінованість; дотримання субординації; чесність; відповідальність; використання гаджетів заохочується лише при дистанційній роботі.

3.3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин	
	Денна форма	
	усього	у тому числі

		л	п	сем	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
III семестр						
Тема 1. Пошук драматургічного матеріалу.	33	4	2		1	15
Тема 2 . Відбір необхідних уривків для роботи.	33	4	6		3	23
Тема 3. Застільний період (відправна подія, наскрізна дія уривка, ролі, конфлікт, дієвий аналіз)	35	4	6		3	23
Тема 4. Пошук сценографії уривку.	35	4	6		3	23
Тема 5. Мізансценування.	52	1	6		3	23
Тема 6. Робота над уривками по повній класичній схемі.	37		6		3	23
Разом	195	17	31		17	130
IV семестр						
Тема 7. Пошук драматургії.	13	4	2		1	10
Тема 8 . Відбір та вибір уривків.	27	4	4		3	20
Тема 9. Застільний період з поглибленим розбором матеріалу (спроба знайти характерні риси персонажу та присвоєння їх собі).	27	4	4		3	20
Тема 10. Робота над роллю. Спроба створити сценічний образ.	27	4	4		3	20
Тема 11. Словесна дія.	27	1	4		3	20
Тема 12. Розкриття автора, епохи, соціального середовища, жанру.	27		4		3	20
Разом	165	17	21		17	110
Усього годин	360	34	52		34	240

4. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Пошук драматургічного матеріалу.

План занять:

1. Роль драматургічного матеріалу в акторській майстерності:
  - Значення якісного тексту для побудови ролі.
  - Вплив жанру та стилю п'єси на підхід до акторської гри.
2. Критерії вибору драматургічного матеріалу:
  - Відповідність тематики сучасності.
  - Потенціал для творчого розвитку актора.
  - Різноманітність ролей та характерів.
3. Аналіз драматургічного матеріалу:
  - Дослідження авторського задуму та епохи твору.

- Вивчення композиції п'єси: сюжет, конфлікти, кульмінації.
  - Аналіз персонажів: мотиви, цілі, внутрішні протиріччя.
4. Практичні вправи з вибраним матеріалом:
    - Читка уривків п'єс для ознайомлення з текстом.
    - Пробна імпровізація за мотивами вибраного твору.
  5. Обговорення та ухвалення вибору:
    - Колективний аналіз доцільності вибраного матеріалу для постановки.
    - Узгодження із режисером (педагогом) стосовно концепції майбутньої роботи.
  6. Вплив пошуку матеріалу на акторський розвиток:
    - Розширення знань про драматургію та її авторів.
    - Формування творчого підходу до вибору текстів.
  7. Заключний етап:
    - Вибір остаточного драматургічного матеріалу для постановки.
    - Підготовка до подальшого аналізу п'єси та роботи над ролями.

Пошук драматургічного матеріалу є важливим етапом у процесі творчої підготовки актора, оскільки саме текст є основою для побудови ролі та створення сценічного образу. Цей етап вимагає глибокого аналізу, творчого підходу та співпраці між акторами, режисером і педагогом.

Процес починається з визначення критеріїв вибору: актуальності тематики, стилістики, жанрових особливостей, а також відповідності матеріалу як індивідуальним, так і колективним можливостям. Драматургія має бути такою, що відкриває потенціал для глибокого перевтілення, дає змогу розкрити емоційні, психофізичні та технічні навички актора.

Аналіз матеріалу передбачає вивчення авторського задуму, епохи, соціального контексту та ключових ідей. Особлива увага приділяється структурі п'єси, розвиткові сюжету, конфліктам, кульмінаційним моментам і ролям персонажів. Зокрема, досліджуються мотиви, цілі, внутрішні переживання героїв, щоб зрозуміти, як їх втілити на сцені.

Під час пошуку драматургії акторам пропонуються вправи, які включають читку уривків, пробні імпровізації та обговорення текстів. Це допомагає глибше відчувати драматургію та оцінити її потенціал для постановки.

Завершальний етап передбачає колективне обговорення та ухвалення вибору матеріалу. Важливо, щоб драматургія не лише відповідала задуму постановки, але й сприяла розвитку акторських здібностей. Цей етап формує

у студентів вміння працювати з текстом, розуміти його глибокий сенс і адаптувати його до реалій сцени чи екрану.

Тема 2. Відбір необхідних уривків для роботи

План занять:

1. Мета відбору уривків:
  - Визначення цілей, які ставляться перед акторами у процесі роботи.
  - Формування навчальних і творчих завдань для розвитку професійних навичок.
2. Критерії вибору уривків:
  - Тематична та ідейна насиченість сцен.
  - Наявність конфлікту, який дозволяє розкрити емоційний спектр персонажів.
  - Збалансованість між діалогами, монологами та діями.
3. Аналіз драматургії перед вибором:
  - Дослідження структури п'єси та ролі кожного уривка в загальному контексті.
  - Виділення ключових сцен для розвитку наскрізної дії.
4. Визначення сценічної придатності уривків:
  - Оцінка технічної можливості реалізації сцен на репетиційному майданчику.
  - Адаптація тексту для акторської роботи (з урахуванням часу та складності).
5. Технічна складність і можливості акторів:
  - Врахування рівня підготовки студентів і відповідності їхнім здібностям.
  - Вибір уривків для індивідуальної роботи та групових вправ.
6. Практичне обговорення уривків:
  - Читка й обговорення можливих інтерпретацій сцен.
  - Визначення творчих і технічних завдань для кожного уривка.
7. Розподіл ролей та етапність роботи:
  - Узгодження ролей між студентами з урахуванням їхніх особистісних особливостей.
  - Створення плану роботи над уривками: етапи, терміни, пріоритети.
8. Завершальний вибір уривків:
  - Затвердження остаточного списку сцен для роботи.
  - Початок поглибленої акторської підготовки з обраними текстами.

Відбір уривків для роботи є важливим етапом у процесі підготовки актора, оскільки від правильного вибору залежить успіх у розкритті акторського потенціалу та реалізації творчих завдань. Ця тема включає аналітичну, практичну та організаційну складові.

Процес починається з аналізу драматургії: визначення ключових сцен, які містять основний конфлікт, розкривають характери персонажів і забезпечують емоційний та динамічний розвиток сюжету. Особлива увага приділяється уривкам, які дозволяють працювати над різними аспектами акторської майстерності — від передачі внутрішнього монологу до взаємодії з партнером.

Критерії вибору уривків включають тематичну та ідейну насиченість, сценічну придатність, баланс між складністю й доступністю, а також відповідність завданням навчальної програми. Уривки повинні бути такими, що сприяють розвитку технічних і емоційних навичок студентів, дозволяють досліджувати різні аспекти психофізики персонажів, темпоритм і атмосферу дійства.

На практичному рівні вибір уривків супроводжується читкою тексту, обговоренням і пробними імпровізаціями. Це допомагає оцінити потенціал кожного уривка, зрозуміти його зміст і визначити, які саме завдання можна реалізувати під час роботи. Обговорення з педагогом або режисером дає можливість отримати цінні рекомендації щодо вибору.

Зрештою, відбір уривків завершується їх затвердженням і розподілом ролей між студентами. Це формує основу для подальшої роботи над акторською технікою, створенням образів і вдосконаленням професійних навичок.

Тема 3. Застольний період (відправна подія, наскрізна дія уривка, ролі, конфлікт, дієвий аналіз)

План занять:

1. Підготовчий етап:
  - Ознайомлення з п'єсою та драматургічним матеріалом.
  - Визначення відправної події як основного імпульсу для розвитку дії.
  - Читка тексту всіма учасниками з метою загального розуміння сюжету.
2. Аналіз наскрізної дії уривка:
  - Визначення основної мети п'єси та її зв'язку з уривком.
  - Розгляд логічного й емоційного розвитку дії.
  - Визначення внутрішньої логіки поведінки персонажів.
3. Вивчення ролей:
  - Характеристика кожного персонажа: біографія, мотиви, цілі.

- Визначення відносин між персонажами та їхнього впливу на розвиток сюжету.
  - Обговорення психологічних, соціальних і емоційних аспектів ролей.
4. Аналіз конфлікту:
- Визначення основного конфлікту уривка та його драматичної функції.
  - Розгляд зовнішніх і внутрішніх конфліктів персонажів.
  - Вплив конфлікту на хід дії та взаємодію героїв.
5. Дієвий аналіз:
- Розбиття тексту на логічні шматки для визначення ключових подій.
  - Формулювання завдань персонажів у кожній сцені.
  - Обговорення активних дій і прийомів, які актори використовуватимуть у роботі над роллю.
6. Закріплення результатів:
- Підсумкове обговорення основних елементів уривка.
  - Визначення завдань для подальших репетицій (емоційна насиченість, взаємодія, розвиток дії).
  - Узгодження загальної концепції виконання уривка.

Застольний період є початковим і найважливішим етапом роботи над драматургічним матеріалом. Він спрямований на детальне вивчення тексту, аналіз подій, конфліктів та характерів персонажів, що закладає основу для подальшого сценічного втілення.

На цьому етапі актори знайомляться з п'єсою, проводиться її читка вголос із метою зрозуміти сюжет, визначити центральні події та концепцію твору. Особливу увагу приділяють відправній події, яка є початковим поштовхом для розвитку дії. Вона визначає емоційний тон і спрямованість уривка, дозволяючи актору глибше зрозуміти мотивацію персонажів.

Наскрізна дія уривка аналізується для визначення загальної мети, яка поєднує всі події в єдиний ланцюг. Це допомагає акторам усвідомити, як кожна сцена та кожен діалог сприяють досягненню основної мети твору, створюючи органічність у грі.

Ролі розглядаються з точки зору їхньої біографії, внутрішніх мотивів і цілей. Актори працюють над вивченням характерів, визначають відносини між персонажами та їхній вплив на розвиток конфліктів.

Конфлікт аналізується як центральний драматичний елемент уривка. Він може бути зовнішнім (між персонажами або з оточенням) чи внутрішнім (власні переживання персонажа). Конфлікт формує динаміку дії та вимагає від актора усвідомлення емоційної напруги сцени.

Дієвий аналіз включає розподіл тексту на логічні шматки, визначення завдань персонажів і пошук активних дій для кожного епізоду. Це дозволяє

акторам підходити до репетицій з чітким розумінням своїх ролей і того, як передавати емоції та зміст через дію.

Застольний період завершується узгодженням загальної концепції уривка, визначенням ключових завдань для репетицій та закладенням основи для сценічної роботи

Тема 4. Пошук сценографії уривку

План занять:

1. Аналіз драматургічного матеріалу:
  - Визначення ключових подій уривка.
  - Виявлення просторових вимог тексту.
2. Концепція сценографії:
  - Визначення стилістичного рішення.
  - Відповідність сценографії загальній ідеї вистави.
3. Просторове рішення сцени:
  - Локації та їх зміна в межах уривка.
  - Взаємодія персонажів із простором.
4. Робота з реквізитом і декораціями:
  - Визначення необхідних об'єктів.
  - Пошук функціональних та символічних елементів.
5. Освітлення та атмосфера:
  - Вплив світла на сприйняття сцени.
  - Створення емоційного забарвлення епізоду.
6. Пластика та рух у просторі:
  - Взаємодія акторів із простором.
  - Врахування мізансцен і пересувань персонажів.
7. Узгодження сценографічного рішення з режисером та акторами:
  - Обговорення запропонованих ідей.
  - Корекція відповідно до акторської дії.
8. Втілення сценографії у репетиційному процесі:
  - Адаптація концепції до реальних умов сцени.
  - Остаточне оформлення простору для показу уривка.

Пошук сценографії уривку є важливим етапом у підготовці акторів до вистави, оскільки простір сцени безпосередньо впливає на виразність гри та взаємодію персонажів. Сценографія допомагає розкрити ідею уривка, підсилити атмосферу та створити необхідний емоційний фон.

Процес починається з аналізу драматургічного матеріалу. Важливо визначити ключові події, просторові вимоги тексту та атмосферу, яку

необхідно передати глядачеві. Концепція сценографії формується відповідно до загальної ідеї вистави, стилю постановки та режисерського задуму.

Просторове рішення сцени передбачає визначення локацій, їхніх меж та змін у межах уривка. Актори та режисер шукають варіанти використання простору так, щоб він гармонійно підтримував дію та підкреслював внутрішній стан персонажів.

Реквізит і декорації відіграють важливу роль у створенні сценографічного рішення. Вони можуть бути не лише функціональними, а й символічними, підсилюючи емоційне та смислове наповнення сцени. Освітлення та колірні рішення також використовуються для створення певного настрою та акцентування важливих моментів у сцені.

Важливою складовою є врахування руху акторів у просторі. Пластика, мізансцени, взаємодія з предметами та один з одним повинні бути органічними та відповідати логіці розвитку подій. Узгодження сценографії з акторською дією дозволяє зробити простір живим і наповненим, допомагаючи акторам максимально розкрити свої образи.

Таким чином, пошук сценографії уривку є комплексним творчим процесом, що поєднує аналіз тексту, візуальні рішення та акторську гру, створюючи цілісну сценічну картину.

Тема 5. Мізансценування

План занять:

1. Поняття мізансцени:
  - Визначення мізансцени в театральному мистецтві.
  - Значення мізансценування у виставі.
2. Основи побудови мізансцени:
  - Просторове розташування акторів.
  - Врахування композиції сцени.
  - Баланс між динамікою та статикою.
3. Взаємодія актора з простором:
  - Використання сценічного майданчика.
  - Взаємодія з реквізитом та декораціями.
  - Зміна мізансцен у розвитку дії.
4. Підпорядкування мізансцен режисерському задуму:
  - Відповідність концепції вистави.
  - Робота з ритмом і темпом сценічної дії.
5. Емоційна виразність мізансцени:
  - Підсилення драматургічного змісту.

- Використання жестів, пластики, поглядів.
  - Психологічне обґрунтування розташування персонажів.
6. Репетиційний процес і корекція мізансцен:
    - Пошук оптимальних рішень під час репетицій.
    - Узгодження з акторами та технічними службами.
    - Адаптація мізансцени до особливостей сцени.
  7. Мізансцена як засіб впливу на глядача:
    - Направлення уваги глядача.
    - Використання перспективи та глибини простору.
    - Символічне значення розташування персонажів.
  8. Практичні вправи з мізансценування:
    - Аналіз сцен із класичних та сучасних п'єс.
    - Імпровізаційні завдання на створення мізансцен.
    - Робота з груповими сценами та масовкою.

Мізансценування – це ключовий елемент акторської майстерності, що визначає розташування, переміщення та взаємодію акторів у сценічному просторі. Воно є не лише технічним аспектом вистави, а й потужним засобом виразності, який допомагає розкрити драматургічний зміст, характер персонажів і загальну атмосферу постановки.

Мізансцена підпорядковується загальній режисерській концепції та повинна відповідати емоційному, ритмічному та композиційному задуму сцени. Важливими елементами мізансценування є баланс між динамікою та статикою, врахування перспективи сцени, використання символіки та просторових рішень для посилення дії.

Актори повинні вміти взаємодіяти з простором, реквізитом і партнерами так, щоб їхні рухи були не лише логічними, а й наповненими внутрішнім змістом. Кожен жест, погляд, зміна положення на сцені повинні бути психологічно виправданими та підтримувати головний конфлікт вистави.

Робота над мізансценою включає експерименти з розташуванням акторів у просторі, пошук найефективніших способів взаємодії між персонажами та вдосконалення сценічного руху під час репетиційного процесу. Виконання мізансцени потребує не лише технічної підготовки, а й розвинутого почуття ансамблю, уважності до партнерів та тонкого відчуття ритму вистави.

Тема 6. Робота над уривками по повній класичній схемі

План занять:

1. Вибір драматургічного матеріалу:
  - Аналіз вимог до уривка.
  - Врахування жанру, стилю та емоційного наповнення.
2. Застольний період:
  - Читка уривка.
  - Аналіз сюжету, теми, ідейної спрямованості.
  - Визначення наскрізної дії та конфлікту.
  - Аналіз характерів персонажів та їх мотивацій.
3. Розбір ролей та робота над образами:
  - Визначення надзавдання ролі.
  - Створення біографії персонажа.
  - Взаємодія з іншими персонажами.
4. Мізансценування:
  - Визначення руху та взаємодії в просторі.
  - Робота над композицією сцени.
  - Використання жестів, пластики та виразних засобів.
5. Робота над мовною виразністю:
  - Артикуляція, дикція, інтонаційне забарвлення.
  - Робота з паузами, акцентами, логікою мовлення.
6. Психофізична підготовка актора:
  - Використання вправ на концентрацію уваги.
  - Робота з емоційною пам'яттю.
  - Пошук внутрішньої мотивації дій.
7. Робота над темпоритмом та атмосферою уривка:
  - Визначення темпу та ритму сценічної дії.
  - Робота з контрастами та динамікою сцен.
8. Репетиційний процес:
  - Робота над точністю виконання.
  - Узгодження з партнерами.
  - Коригування та вдосконалення сценічних рішень.
9. Фінальне відпрацювання та показ:
  - Остаточне опрацювання деталей.
  - Виступ перед глядачами або педагогами.
  - Аналіз помилок і підбиття підсумків роботи над уривком.

Робота над уривками є одним із ключових етапів у навчанні актора, оскільки дозволяє глибоко зануритися в методологію створення ролі. Класична схема роботи включає кілька послідовних етапів, які охоплюють як аналітичний, так і практичний підходи до сценічного матеріалу.

Перший етап – застольний період – передбачає детальний аналіз тексту: визначення теми, ідеї, наскрізної дії, конфлікту та взаємозв'язків між персонажами. Актори разом із педагогом розбирають характери героїв, їхню мотивацію та внутрішні конфлікти, що закладає основу для подальшої сценічної роботи.

Наступний етап – робота над образом і пластичним втіленням персонажа. Актор досліджує психофізичні особливості свого героя, його поведінку, емоційний стан, стиль мовлення. Важливим елементом є робота з мовною виразністю, дикцією, інтонацією, а також пластикою тіла.

Після цього починається мізансценування, де визначаються просторові рішення, взаємодія персонажів у сцені, логіка рухів і композиція дії. Актор працює над темпоритмом, динамікою сцени, напругою та атмосферою, що сприяє цілісному сприйняттю уривка.

Завершальний етап – репетиційний процес та фінальне відпрацювання. Актор доводить виконання уривка до цілісності, вдосконалює технічні й емоційні деталі, адаптує виконання до сценічного простору. Остаточна презентація уривка дозволяє оцінити рівень майстерності, виявити сильні та слабкі сторони, а також підготувати актора до професійної роботи в театрі чи кіно.

Таким чином, класична схема роботи над уривками забезпечує глибоке опрацювання всіх аспектів акторського мистецтва, розвиваючи аналітичне мислення, творчу ініціативу, технічні навички та сценічну виразність.

Тема 7. Пошук драматургії

План занять:

1. Визначення творчих завдань:
  - Вибір концепції та жанру.
  - Аналіз актуальних театральних тенденцій.
2. Дослідження класичної та сучасної драматургії:
  - Аналіз творів світової та національної драматургії.
  - Ознайомлення з текстами сучасних авторів.
3. Аналіз драматургічного матеріалу:
  - Визначення теми, ідеї, конфлікту.
  - Розбір композиції та характерів персонажів.

4. Вибір драматургічного матеріалу для роботи:
  - Визначення відповідності матеріалу сценічним та акторським завданням.
  - Узгодження вибору з режисером або педагогом.
5. Адаптація тексту для сценічного втілення:
  - Скорочення та драматургічне доопрацювання уривків.
  - Визначення наскрізної дії та ключових подій.
6. Попереднє ознайомлення акторів із матеріалом:
  - Читка п'єси або уривків.
  - Обговорення первинних вражень та можливих сценічних рішень.

Пошук драматургії є одним із найважливіших етапів у підготовці актора до вистави чи навчальної роботи. Він передбачає ознайомлення з різними драматургічними текстами, їх аналіз та відбір матеріалу, який найбільше відповідає художнім і педагогічним завданням.

Актор повинен дослідити як класичну, так і сучасну драматургію, звертаючи увагу на стиль, жанр, тематику та характерність персонажів. Важливо не лише зрозуміти зміст твору, а й виявити його конфлікт, наскрізну дію та драматичну структуру.

Обираючи матеріал, слід враховувати його сценічний потенціал, можливості для творчого розвитку та відповідність акторському типажу. Важливим є також адаптація тексту: скорочення, виділення ключових сцен та акцентування важливих моментів для розкриття характеру персонажа.

На цьому етапі проводяться читки тексту, первинне осмислення ролей та визначення основних напрямків для подальшої роботи. Пошук драматургії – це не лише технічний процес, а й творче дослідження, що допомагає актору знайти у матеріалі особистий емоційний відгук та майбутню сценічну виразність.

Тема 8. Відбір та вибір уривків

План занять:

1. Визначення мети роботи над уривками:
  - Навчальні завдання (розвиток акторської техніки, сценічної мови, пластики).
  - Підготовка до творчих показів, заліків або вистав.
2. Аналіз драматургічного матеріалу:
  - Ознайомлення з різними п'єсами та їх жанровими особливостями.
  - Визначення теми, ідеї, конфлікту та наскрізної дії.

3. Відбір уривків відповідно до акторських завдань:
  - Врахування типажу, вікових особливостей, сценічного досвіду студентів.
  - Підбір матеріалу, що дозволяє працювати над складними внутрішніми та зовнішніми акторськими завданнями.
4. Технічні та емоційні аспекти вибору уривків:
  - Наявність логічно завершеної драматургічної структури.
  - Можливість розвитку персонажа у межах уривка.
5. Обговорення та затвердження уривків:
  - Колективне чи індивідуальне обговорення з педагогом.
  - Коригування вибору відповідно до художнього задуму курсу або вистави.
6. Попередній розбір уривка:
  - Читка тексту та аналіз персонажів.
  - Визначення основних сценічних завдань для подальшої роботи.

Процес відбору та вибору уривків є важливим етапом у підготовці актора, оскільки визначає спрямованість його творчої роботи. Передусім необхідно розуміти мету роботи над уривком: це може бути навчальна вправа для розвитку акторських навичок, підготовка до заліку чи показу, або ж частина майбутньої дипломної вистави.

Аналіз драматургічного матеріалу допомагає визначити найбільш відповідні уривки. Важливо звертати увагу на жанрову приналежність п'єси, ідейне наповнення, конфліктну основу та наскрізну дію. Обраний уривок має бути логічно завершеним і містити можливості для повноцінного розкриття персонажа.

При виборі матеріалу необхідно враховувати типаж студента, його сценічний досвід, вокальні, пластичні та мовні особливості. Важливо, щоб уривок ставив перед актором виклик, допомагав розвивати виразні засоби та сценічну органіку.

Остаточний вибір уривків відбувається в результаті обговорення з педагогом, який допомагає скоригувати матеріал відповідно до навчальних завдань. Після затвердження уривка починається його розбір, аналіз персонажів, визначення сценічної дії та підготовка до репетиційного процесу.

Тема 9. Застільний період з поглибленим розбором матеріалу (спроба знайти характерні риси персонажу та присвоєння їх собі)

План занять:

1. Визначення контексту за стільним періодом:
  - Значення за стільного періоду в роботі актора над роллю.
  - Задачі, які ставляться перед актором у процесі поглибленого розбору матеріалу.
2. Поглиблений аналіз драматургічного матеріалу:
  - Визначення основних тем та ідей твору.
  - Розбір мотивації та конфлікту персонажів.
  - Пошук мотивів, що визначають дії персонажа.
3. Аналіз характерних рис персонажа:
  - Розгляд ключових психологічних характеристик героя.
  - Визначення зовнішніх і внутрішніх характеристик: фізичних, емоційних, соціальних.
  - Присвоєння характерних рис та пошук власних інтерпретацій.
4. Психологічна робота над образом:
  - Розуміння внутрішнього світу персонажа через емоції, реакції та думки.
  - Визначення основного конфлікту персонажа та його шлях до розв'язання.
  - Розвиток глибокої психологічної мотивації ролі.
5. Техніки присвоєння рис персонажа:
  - Методики актора для інтеграції в образ: ідентифікація через фізичні рухи, голос, психологічний підхід.
  - Використання уяви та спогадів для створення природної гри.
  - Робота з образами, що допомагають увійти в роль.
6. Поглиблене дослідження відносин персонажа з іншими героями:
  - Аналіз стосунків персонажа з іншими героями твору.
  - Пошук внутрішнього зв'язку та впливу на інших персонажів.
7. Призначення "застільного періоду" в контексті загальної репетиційної роботи:
  - Підготовка до наступного етапу роботи над роллю.
  - Визначення етапів переходу від теоретичного до практичного освоєння матеріалу.
  - Створення візуальних і емоційних образів на основі виконаного аналізу.

Застільний період у роботі актора є етапом, коли він поглиблено розбирає текст п'єси та починає знаходити ідентифікацію з персонажем. Це один із ключових етапів підготовки, який дозволяє акторові глибше пізнати не лише зовнішні, а й внутрішні характеристики героя. У цей період важливо уважно досліджувати всі деталі п'єси: його взаємодії з іншими персонажами, емоційний спектр, психологічні особливості та мотивацію.

Актор працює над створенням образу, ретельно аналізуючи внутрішні переживання та зміни, що відбуваються з персонажем протягом розвитку дії. Окрім класичних аспектів — таких як зовнішні риси, фізичні рухи, голосові особливості — актор також концентрується на глибших емоційних шарах, шукаючи приховані мотиви та важливі психологічні моменти. Поглиблене розуміння внутрішнього світу персонажа дозволяє створити справжній, переконливий і багатогранний образ.

Присвоєння характерних рис персонажа — це одна з найскладніших задач для актора. Завдання полягає у тому, щоб усвідомлено «вжити» ці риси, перенести їх на себе через уяву, емоції та фізичні реакції. Актор повинен не тільки зрозуміти, що саме характерно для персонажа, але й застосувати це в акторському виконанні, використовуючи свій власний досвід, тілесні реакції та внутрішні переживання.

Важливо також усвідомлювати, як персонаж взаємодіє з іншими героями та як ці взаємодії впливають на розвиток його характеру. Завдяки цьому процесу актор формує більш глибоке розуміння соціальних зв'язків і психологічних трансформацій свого персонажа.

Застільний період, зокрема на етапі розбору матеріалу, є важливим для знаходження ключових моментів, які акцентують на особливостях і характері ролі, і створюють основу для подальшої роботи на сцені. Цей період дозволяє актору налаштуватися на емоційну хвилю своєї ролі і перейти до втілення її у виставі.

Тема 10. Робота над роллю. Спроба створити сценічний образ

План занять:

1. Підготовка до роботи над роллю:
  - Ознайомлення з текстом п'єси та визначення основних тем та ідей.
  - Аналіз п'єси: визначення дії, конфлікту, мотивації персонажа.
  - Читка та розбір персонажа, вивчення його внутрішнього світу, характеристик і мотивацій.
2. Визначення основного конфлікту та завдання ролі:

- Призначення ролі у драматургії: місце персонажа в загальному контексті п'єси.
  - Визначення наскрізної дії персонажа.
  - Оцінка його внутрішніх прагнень та змін протягом п'єси.
3. Розбір зовнішніх характеристик персонажа:
    - Робота над зовнішнім виглядом (грим, костюми, манери поведінки).
    - Створення уявлення про фізичну та соціальну складову образу.
    - Визначення мовної виразності, акцентів, жестів та міміки, що відповідають характеру персонажа.
  4. Робота над внутрішнім світом персонажа:
    - Пошук емоцій, які підходять для кожної ситуації.
    - Створення психологічного портрету персонажа через розкриття його емоційних станів.
    - Визначення внутрішніх конфліктів та їх вплив на дії персонажа.
  5. Інтерпретація образу на сцені:
    - Пошук способів виразити внутрішній стан героя через фізичні та емоційні рухи.
    - Взаємодія з іншими персонажами: взаємодія через діалог та несловесні реакції.
    - Визначення темпу і ритму вистави, що допомагає передати емоційний настрій.
  6. Створення взаємозв'язків з іншими персонажами:
    - Розробка відносин між персонажем та іншими героями.
    - Визначення точок дотику і конфлікту, розвитку відносин.
  7. Репетиції та корекція сценічного образу:
    - Проба та корекція сценічних елементів, перевірка реакцій на сцені.
    - Спільна робота з режисером та іншими акторами над взаємодією.
    - Оцінка розвитку образу на сцені, коригування у разі потреби.
  8. Фінальна обробка образу:
    - Підсумкова робота над деталями образу.
    - Упорядкування рухів, темпу та тембру голосу.
    - Завершення формування сценічного образу, готовність до вистави.

Цей план забезпечує системний підхід до створення сценічного образу та розкриття характеру ролі, що дозволяє актору реалізувати його на сцені максимально ефективно.

Створення сценічного образу є одним із найбільш складних і важливих аспектів роботи актора. Це процес, який вимагає глибокого занурення в матеріал п'єси та розуміння персонажа, його мотивацій і психології. Робота

над роллю розпочинається із загального аналізу п'єси, з'ясування ролі персонажа в загальній драматургії та його місця в контексті вистави.

Першим етапом є детальне ознайомлення з текстом п'єси та визначення основних тем, ідей і конфліктів, які розкриваються через дії персонажа. У цей час актор аналізує свої репліки, дії та ставлення до інших персонажів. Визначаються цілі, мотиви й емоційні стани, які переслідує персонаж, та наскрізна дія, яка буде розвиватися протягом вистави.

На наступному етапі актор починає працювати над зовнішніми характеристиками ролі. Це включає в себе роботу над зовнішнім виглядом персонажа — костюми, грим, манери поведінки, жести, міміка. Визначення фізичних особливостей є важливою частиною процесу, оскільки зовнішній вигляд прямо впливає на сприйняття персонажа глядачем.

Третім етапом є робота над внутрішнім світом персонажа. Актор глибоко занурюється в емоції і психологічний стан персонажа, шукаючи внутрішні конфлікти, страхи, бажання, які впливають на його поведінку і взаємодію з іншими героями. Важливою частиною цього етапу є пошук емоційних реакцій на певні ситуації, що допомагають виявити характер персонажа через фізичні та голосові прояви.

Після того, як основні моменти образу визначені, актор починає працювати над взаємодією з іншими персонажами на сцені. Взаємодія між героями є важливою частиною творення образу, оскільки персонаж часто розкривається через діалог або через безсловесні реакції на інших. Актор намагається враховувати динаміку взаємин, емоційну напругу та змінюваність поведінки в залежності від розвитку дії.

Завершення роботи над роллю полягає в інтеграції всіх елементів — емоційного стану, фізичних характеристик, мовної виразності та взаємодії з іншими героями в єдиний образ. Актор активно працює з режисером і партнерами по сцені, щоб максимально точно передати характер свого персонажа на сцені. У цей період важливо постійно коригувати свою гру, знаходити нові підходи, вдосконалюючи вже сформоване бачення образу.

Таким чином, робота над роллю — це комплексний і багатоступеневий процес, що вимагає від актора як технічної майстерності, так і глибокого розуміння внутрішнього світу персонажа, його емоцій, потреб та мотивацій. Тільки через глибоке занурення в характер і через взаємодію з іншими елементами вистави актор може створити справжній сценічний образ.

Тема 11. Словесна дія

План занять:

1. Визначення словесної дії:
  - Опис словесної дії як основної складової актора в п'єсі.
  - Роль мови в дії персонажа.
  - Взаємозв'язок між словом та емоційним станом героя.
2. Аналіз тексту:
  - Вивчення кожної репліки на предмет її значення для розвитку подій.
  - Визначення функцій слова в контексті сцени (вплив на розвиток конфлікту, мотивація дії персонажа).
  - Визначення підтексту та його роль у словесній дії.
3. Мовний вибір і стиль:
  - Вибір лексики та синтаксису залежно від характеру персонажа.
  - Як мовні особливості визначають соціальний статус, емоційний стан, інтелект персонажа.
  - Вплив голосових змін (інтонація, темп, паузи) на передачу емоційного забарвлення.
4. Словесна дія як засіб впливу:
  - Як слова допомагають герою досягти своїх цілей (переконання, маніпуляція, захист).
  - Взаємодія мови та дії в сцені (поєднання словесної і фізичної дії).
  - Слово як інструмент, що формує конфлікт та розвиває події.
5. Пошук мотивацій для слова:
  - Як знайти мотивацію для кожної репліки персонажа.
  - Пошук відповіді на питання: чому персонаж говорить саме так і саме ці слова?
  - Аналіз контексту і емоційних реакцій, які сприяють вибору певного слова.
6. Робота з паузами та мовними паузами:
  - Важливість пауз у словесній дії для підсилення емоційного впливу.
  - Використання пауз для створення напруги і поглиблення змісту.
7. Взаємодія зі сценічними партнерами:
  - Як словесна дія співпрацює з дією інших персонажів.
  - Аналіз реакцій та відповідей інших героїв на слова персонажа.
  - Спільне творення ефективної словесної дії.
8. Практичні завдання:
  - Вправи для розвитку усвідомленої словесної дії: тренування на сцені, декламація, пошук емоційного відгуку.

- Робота над вимовою, емоційною виразністю, інтонацією.
- Виконання словесних сцен з акцентом на досягнення акторських цілей через слово.

9. Оцінка ефективності словесної дії:

- Як оцінити свою гру на основі словесної дії.
- Спостереження за реакцією аудиторії та партнера по сцені.
- Внесення коректив для удосконалення ефективності словесної дії.

10. Підсумки:

- Підсумковий аналіз розробленої словесної дії.
- Визначення успіху в досягненні акторської мети через слово.
- Рекомендації для подальшого розвитку мовної майстерності актора.

Цей план охоплює основні аспекти словесної дії, що допомагає актору не лише навчитися працювати з текстом, але й освоїти складну майстерність передачі емоцій та мотивацій через слово.

Словесна дія є важливою складовою акторської майстерності, що визначає, як слово на сцені стає інструментом для вираження внутрішнього світу персонажа і розвитку подій у виставі. Це не просто вимовлені репліки, а продумана, емоційно забарвлена дія, що має своє функціональне навантаження у загальній структурі вистави. Вона впливає на розвиток сюжету, створює атмосферу та допомагає актору розкривати свого персонажа.

У словесній дії важливі такі елементи, як мотивація, темп, інтонація, синтаксичні і лексичні особливості. Мотивуючи своє слово, актор з'ясовує, чому саме ці слова використовує його персонаж у тій чи іншій ситуації. Від правильного вибору слів залежить, чи зрозуміє глядач задум автора, чи проникне в суть відносин між персонажами. Актор, працюючи зі словом, створює емоційний відгук, який допомагає йому досягти акторської мети, переконати глядача в правдивості своїх дій.

Аналіз тексту є початковим етапом роботи актора над словесною дією. Він повинен розібрати кожну репліку, зрозуміти її контекст і значення для розвитку персонажа, визначити, які емоції та інтенції втілюються через слово. У цей момент важливо звернути увагу на підтекст, який часто важливіший за саму поверхневу репліку.

Крім того, темп і ритм мовлення мають вирішальне значення у словесній дії. Правильний темп допомагає актору передати емоційний стан персонажа: чи він спішить, чи навпаки, роздумує над своїми словами, чи перебуває в нервовій напрузі. Зміна темпу, його прискорення чи сповільнення допомагає створити напругу в сцені, вказуючи на розвиток внутрішнього конфлікту персонажа.

Не менш важливою є робота з паузами: паузи можуть бути ключем до розкриття глибини переживань героя, зміщення акцентів та драматичного напруження. У словесній дії паузи грають роль важливого емоційного моменту, коли актор не лише мовить слова, але й дає можливість персонажу «подумати», відчутти чи відреагувати на події.

Загалом, словесна дія включає в себе не лише вимову слів, але й їх емоційне забарвлення та функцію в контексті конкретної сцени. Актор має навчитися вловлювати цей зв'язок між словом і дією, щоб зробити кожну репліку максимально виразною та значущою для розвитку вистави.

Основна мета роботи над словесною дією — навчитися володіти своїм голосом, інтонацією та темпом, щоб кожне слово, яке актор вимовляє, було не просто звуком, а активним, живим елементом дії.

Тема 12. Розкриття автора, епохи, соціального середовища та жанру

План занять:

1. Вступ до теми:
  - Значення контексту в акторській майстерності
  - Роль розуміння контексту твору в формуванні образу актора.
  - Важливість дослідження автора, епохи, соціального середовища та жанру для правдоподібного виконання ролі.
2. Розкриття автора:
  - Вивчення стилю та світогляду автора.
  - Аналіз тем, ідей та філософії автора в контексті його творчості.
  - Розуміння авторської мети, повідомлення і мотивів, закладених у тексті.
  - Визначення авторських особливостей: манера написання, тон, підхід до персонажів.
3. Вивчення епохи:
  - Дослідження історичного, політичного, культурного контексту епохи, у якій відбуваються події.
  - Визначення впливу епохи на життя персонажів, їхню поведінку та моральні цінності.
  - Аналіз соціальних проблем та взаємин у контексті епохи.
  - Використання інформації про епоху для створення переконливого образу персонажа.
4. Аналіз соціального середовища:
  - Розуміння соціального статусу персонажа та його ролі в суспільстві.

- Визначення взаємин персонажа з іншими соціальними групами та особами.
  - Вивчення соціальних, економічних та культурних умов, у яких функціонує персонаж.
  - Акторський підхід до адаптації соціальних рис персонажа в образ.
5. Розкриття жанру:
- Визначення жанрових особливостей твору (драма, комедія, трагедія, фарс тощо).
  - Розуміння жанрових вимог до акторської гри: темп, інтонація, емоційний настрій.
  - Вивчення особливостей виконання ролей в контексті жанру.
  - Психологічні та фізичні аспекти гри в різних жанрах.
6. Інтеграція всіх елементів в акторський процес:
- Способи поєднання знань про автора, епоху, соціальне середовище та жанр для створення повноцінного образу.
  - Роль глибокого занурення в контекст для виконання автентичної ролі.
  - Акторське застосування отриманих знань для створення емоційно насичених і правдоподібних персонажів.
7. Підсумок:
- Важливість розуміння контексту для акторської роботи.
  - Як глибоке дослідження автора, епохи, соціального середовища і жанру допомагає створити переконливий, багатогранний персонаж.

Тема «Розкриття автора, епохи, соціального середовища та жанру» є важливою складовою акторської майстерності, оскільки вона допомагає актору глибше зрозуміти контекст, у якому розгортаються події вистави чи кінофільму. Знання цих елементів дозволяє актору створити правдоподібний, автентичний образ, що відповідає умовам і вимогам тексту.

1. Розкриття автора. Кожен автор має свій унікальний стиль письма, світогляд і теми, яким він надає перевагу у своїх творах. Актор має детально вивчити біографію автора, його попередні роботи та впливи, що формували його творчість. Важливо зрозуміти, чому автор обирає певних персонажів, їхні мотиви і внутрішній конфлікт. Знання авторських характеристик допомагає актору інтерпретувати текст так, щоб відтворити задум творця, а також передати глибину та сенс його ідеї.

2. Епоха. Епоха, в яку відбуваються події п'єси, фільму чи іншого твору, визначає соціальні, політичні та культурні умови, у яких існують персонажі. Розуміння історичного контексту дозволяє актору не лише точно відтворити

поведінку героя, але й наочно показати, як соціальні та політичні умови впливають на його внутрішній стан, вибір і моральні орієнтири. Для актора важливо вивчити особливості епохи, адже вони впливають на мову, стиль спілкування, звички та поведінку людей того часу.

3. Соціальне середовище. Це аспект, який охоплює соціальне становище персонажа, його взаємини з іншими людьми та соціальними групами. Вивчення соціального контексту дозволяє актору зрозуміти внутрішні мотиви персонажа, що можуть бути пов'язані із його класовим, економічним чи культурним становищем. Наприклад, герой, що належить до вищого класу, матиме інші манери, відчуття влади і способи взаємодії з людьми, ніж персонаж, який перебуває в бідному середовищі. Актор, розуміючи це, може точніше виразити поведінку свого персонажа і показати, як його соціальний статус визначає його вибори.

4. Жанр. Кожен жанр має свої особливості, що впливають на темп, ритм і манеру виконання ролі. Чи йдеться про драму, комедію, трагедію, фарс чи інший жанр — актор повинен розуміти його закони. Це дозволяє не лише адаптувати свій виступ до жанрових вимог, але й створювати унікальну атмосферу на сцені чи екрані. Жанр визначає емоційний настрій, спосіб взаємодії персонажів і навіть характер їхніх реплік.

Загалом, розкриття цих елементів дозволяє актору не просто механічно виконувати роль, а й глибоко зрозуміти та втілити її в контексті. Завдяки цьому актор створює багатогранний, переконливий образ, який відображає світогляд автора, особливості епохи, соціального середовища та жанрові вимоги.

5. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАНЯТТЯ

№ з/п	Назва теми
3 семестр	
1	Підбір драматургічного матеріалу
2	Читка та аналіз п'єси
3	Дієвий аналіз ролі
4	Сценографія драматургічного уривку
5	Мізансцена як рух тіла актора в просторі
6	Перехід від особистого “Я” актора до “Я” іншої
4 семестр	
7	Підбір драматургічного матеріалу
8	Читка та аналіз п'єси
9	Характер та характерність
10	Внутрішній монолог

11	Словесна дія ролі
12	Епоха, стиль, жанр в роботі над роллю

6. ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Читання переліку запропонованих драматургічних творів.
2. Ознайомлення зі світоглядом автора.
3. Проблема та світогляд персонажу.
4. Аналіз подійного ряду ролі.
5. Пластичні та словесні особливості персонажу.
6. Перевтілення в акторській професії.
7. Світогляд автора, епоха, стиль, жанр.
8. Актуальність та проблематика драматургічного твору.
9. Робота над словом, характером, характерністю.
10. Внутрішні монологи та сценічні імпровізації.
11. Створення сценічного персонажу класичної драматургії.

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

1. Робота головного мозку та нервової системи.
2. Методика роботи актора в реалістично-психологічному театрі.
3. Сценічне мистецтво та сценічне ремесло.
4. Різниця в поняттях сюжет, зміст, фабула.
5. Внутрішній монолог та його використання професійним актором.
6. Дія. «Якби», «запропоновані обставини».
7. Поняття «Уява» в професії актора.
8. Поняття «сценічна увага» в професії актора.
9. Характер та характерність в роботі актора над майбутнім сценічним образом.
10. Поняття «почуття правди» та віра в професії актора
11. Спілкування. Поняття про сценічне спілкування в професії актора.
12. Складові частини етапу роботи актора над майбутнім сценічним образом.
13. Поняття «зверхзадача», «наскрізна дія» в професії актора.
14. Навики роботи актора в різних жанрах драматургії.
15. Поняття «емоційна пам'ять» в професії актора.
16. Внутрішнє сценічне самопочуття.
17. Поняття про «дилетантизм» в професії актора.
18. Поняття про сон та його вплив на професію актора.

19. Поняття «роль», «дійова особа», «герой», «героїня», «персонаж», «сценічний образ».
20. Темпоритм як основа зовнішнього і внутрішнього виявлення дійової лінії актора.
21. Внутрішні монологи та їх виявлення в різних жанрах драматургії
22. Особливості роботи актора в жанрі трагедії.
23. Особливості роботи актора в жанрі комедії.
24. Поняття про декаданс та специфіка роботи актора в ньому.
25. Різниця у створенні акторами внутрішніх монологів, схованих думок персонажів в роботі над драматургічним жанром: комедія, трагедія, мелодрама.
26. Різниця специфіки роботи актора в жанрах комедії та трагедії.

8. ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ.

Авансцена – частина сцени, що виходить в глядацький зал за лінію завіси.

Акторське амплуа – вияв через актора певного характеру персонажа або образу.

Атмосфера – це емоційне, по суті, підсвідоме осмислення сприйняття будь-якого виду мистецтва.

Відкриття професійного актора – це постійний пошук розуміння високого існування людини як у реальному, так і у створеному світі.

Вічність – це створенне життя в паралельному існуванні з реальним щоденним життям.

Вистава – 1) твір театрального мистецтва; твори всіх видовищних видів мистецтва (танцювального, оперного, кінематографії, пантоміми, цирку тощо).

Власне «Я» актора – це його індивідуальність і пізнання її як поняття «моє тіло – мій інструмент вираження внутрішнього, прихованого психологічного стану».

Дійова особа – це герой, створений автором літературно-художнього твору.

Додаткові проблеми – відображення дійсності засобами художньої виразності.

Драматургія – 1) синонім поняття “драма” як літературного роду; 2) сюжетно-композиційна основа вистави, кіно-, або телефільму.

Емоції – внутрішня чуттєвість, почуття, відчуття.

Емоційні відчуття – це певні явища, які виникають у процесі спілкування з живими і неживими істотами.

Емоційність – чуттєвість до запахів, дотику, слухлве зорове сприйняття, емоційно-енергетична чуттєвість.

Емоційно енергетичні імпрровізації – це новий комплекс вправ та тренінгів, за допомогою яких можна створити процес опанування майбутнього сценічного образу.

Енергія власного «Я» актора - це його зовнішня та внутрішня психотехніка.

Етичні норми – знання норм та правил поведінки людини.

Жанр – певний каталізатор чіткого засвоєння під час усього репетиційного процесу актором своєї, неповторної, приналежної тільки одному літературно-художньому джерелу природи існування актора.

Жанрова основа драматургії – це власний погляд актора, його «кут зору» на події в розвитку сюжету будь-якого літературно-художнього джерела.

Життя – постійний пошук, відкриття, бажання щодня, щомиті зрозуміти як себе, так і навколишній плін життя.

Знання – інформація, створена людьми в різних формах подачі (архітектура, оточення, середовище існування, сама людина).

Ідеологія – напрям розвитку людини за певними законами.

Імпрровізація – це створення непередбаченого певного життя на базі існуючого явища середовищі існування живої природи.

Індивідуальність актора – це неповторний світ носія інформації, закладеної в його особистості.

Інформація в просторі та часі – це комплекс набутих актором знань від джерел до появи актора-особистості в живому акті творчості.

Існування живої людини – комплекс її внутрішнього нервово-психологічного світовідчуття та зовнішньої форми тілесного виявлення.

Історія – це зафіксовані факти та події, які не можна змінити.

Ірраціональне дослідження – це підсвідоме, емоційне, чуттєве, в якому в письмовій формі викладення чуттєві враження від майбутнього сценічного образу.

Комедія – драматичний твір, у якому засобами гумору та саатири розвінчуються негативні суспільні та побутові явища, розкривається смішне в навколишній дійсності чи людині.

Кохання – найвища стадія емоційного розвитку людини.

Логіка поведінки людини-актора – це відбір у формі тіла, жестів рук, голови, голосу та інших компонентів єдиної відповідності заданої автором загадки людського характеру.

Людина – це вища стадія розвитку природи, всесвіту.

Людина-актор – носій одночасно як існуючої інформації в просторі та часі, так і неповторності, створеною природою істоти під назвою «людина».

Мислення людини – постійний нескінченний процес роботи головного мозку в трьох вимірах: конкретного періоду часу існування людини, індивідуального генетичного коду, тілесному.

Мелодрама – 1) жанр драматургії, для якого характерні протиставлення добра і зла, гостра інтрига, емоційність, перебільшені драматичні ефекти та моралізація; 2) драматичний твір, у якому діалоги та монологи дійових осіб супроводжується музикою.

Мова – це подача через звук думки персонажу.

Найпростіші елементи тренінгу – це очищення власного «Я» для створення простих сюжетних імпровізацій.

Неповторність - це велика відповідальність перед собою і перед тими, хто на тебе дивиться.

Образне мислення – це мислення в реальному житті, переворене на ірреальне.

Образи – це знаки фантазії та уяви людини.

Особлива манери поведінки людини – виявлення в кожному окремому індивідуумі прихованих від інших, але існуючих у собі бажань вчинити так чи інакше.

Паралельне життя – це створення для себе життя, незалежного від реальності існуючого життя.

Персонаж – це поєднання свого власного «Я» актора із дійовою особою, героєм літературно-художнього джрела.

Пізнання персонажа – це пошук відповідей на постійно виникаючі запитання щодо мотивації поведінки й емоційних почуттів персонажа.

Психотехніка – поєднання у власному «Я» способу мислення і природи почуттів.

Проблема – це постійний процес пошуку відповіді на запитання, яке хвилює актора під час роботи над майбутнім сценічним образом.

Прості сценічні імпровізації – це навички пізнання професії актора, через уміння свідомості і тіла власного «Я» входити у будь-яку найпростішу живу істоту флори і фауни, перебувати в ній і поступово вийти із неї.

Професійність актора – це правда людського життя, помножена на багатокрайність, багатогранність невидимих рушійних сил реального буття.

Професійний театр – навички та вміння використання раніше засвоєних елементів техніки та технології професії актора.

Професія актора – навички надбаного під час навчання елементів ремесла техніки і технології.

Прямий текст – це співпадання у виголошенні слів актором, згідно з сюжетом, із його логікою поведінки, способом мислення, природою почуттів.

Раціональні дослідження – це логічне, свідоме дослідження, спрямоване на пошук відповіді: що собою являє мій майбутній сценічний образ.

Реалізм – відображення дійсності засобами художньої виразності.

Режисер – автор майбутньої вистави, контролер пошуку вираження майбутнього персонажу.

Ремесло – елементи техніки і технології засобів втілення творчості.

Роль – це текст, отриманий актором для майбутньої роботи над персонажем, сценічним образом.

Світ – модель природи флори, фауни і людини.

Світ актора – світ фантазій та ілюзій.

Спосіб зовнішньої енергетики – форма тілесного перебування іншого «Я» в просторі та часі.

Спосіб мислення – запас інформації, кількості слів, вміння вголос висловлювати думки, почуття, емоції та інше.

Сценічний образ – це результат роботи актора над персонажем по закінченні акту творчості.

Сценографія – намет, з якого виходили актори, у давніх греків мистецтво оформлення театру і живописна декорація.

Сюжет – послідовність і зв'язок подій у творі мистецтва, спосіб розвитку теми або викладання фабули.

Сюжет літературно-художнього джерела (ЛХД) – це життя персонажа, створенв авторм літературно художнього джерела.

Творчість – це підпорядкування всього особистого в реальному житті безперервному процесі – плину життя під час акту творчості; це постійний процес, який існує в професії актора протягом всього творчого життя.

Театральна умовність – система правил, норм (акторських, режисерських, сценографічних та ін.), властивих театральному мистецтву, що забезпечують створення художнього образу вистави

Театр - місце для видовищ, у якому відбуваються дієства різні за змістом та формою.

Текст ролі – це інформація, закладена в художньо-літературному джерелі автора про майбутній сценічний образ у письмовій формі.

Темпоритм – це сікупність чіткої черговістівнутрішнього ритму способу мислення персонажа, всіх внутрішніх монологів власного «Я» і оригінальних текстів автора літературно-художнього джерела із зовнішньою фізичною поведінкою власного «Я» актора і «Я» іншої людини – персонажа в конкретному просторі та часі середовища існування майбутньої вистави.

Техніка – володіння своїм професійним знаряддям.

Технологія – вміння використовувати навички техніки.

Тіло людини – це частка існуючої реальної людини.

Трагедія – жанр драми (прозаїчної або віршованої), який ґрунтується на гострому, непримиримому конфлікті особистості, що прагне максимально втілити свої суспільно значущі творчі ідеали, з об'єктивною неможливістю їх реалізації.

Трагікомедія – жанр драми, що містить елементи трагедії і комедії.

Фарс – комедія легкого, жартівливого змісту із зовнішніми комічними ефектами, беззмістовне, інколи малопрстойне комедійне видовисько, сценічний жарт.

Феєрія – п'єса, основана на ефектах магії, дива, яскравої видовищності з вигаданими персонажами, яким властиві надприродні здатності (фея, демон, міфологічні істоти).

Характер – це поліфонія всіх складових формування, становлення людини.

Хепенінг – 1) форма театральної діяльності, в якій не використовується текст чи заздалегідь заготовлений сценарій. 2) імпровізоване безфабульне театралізоване дійство.

Художній образ – категорія, якою визначається властива мистецтву форма мислення, завдяки якій забезпечується емоційно-почуттєве пізнання світу, втілення почуттів і думок митця. Художній образ народжується в уяві автора, режисера, втілюється у створюваному ним творі мистецтва і відтворюється уявою глядача, слухача або читача.

Чистий простір – це створена зона існування актора, йтго власного «Я» поєданого з «Я» іншої людини, персонажа. Тільки після проходження тренінгу флори та фауни сонячного шатра.

Штамп – художній прийом або зворот мови, що багаторазово механічно повторюється без творчого осмислення.

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівень досягнення запланованих результатів навчання перевірятиметься за допомогою рубіжних етапів контролю у формі усного опитування та практичного виконання тем курсу. Оцінка залежить від якості виконання завдань самостійної роботи студентів.

Завданням оцінювання є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу.

Студент повинен вільно орієнтуватися в поняттях дисципліни, а також застосовувати їх практично; знати методiku роботи при створенні сценічного образу, в уривках сучасної та класичної драматургії, вміти професійно аналізувати літературно-художні джерела, визначати головну проблему

персонажу, вибудувувати дієву лінію ролі, володіти внутрішнім монологом, мати здатність до імпровізації, створювати характер персонажу.

Шкала орієнтовного нарахування балів за основні форми навчальної діяльності:

Робота на лекціях – максимально 10 балів;

Робота на практичних заняттях – максимально 20 балів;

Робота на індивідуальних заняттях – максимально 15 балів;

Самостійна робота – максимально 15 балів;

Підсумковий контроль максимально 40 балів;

Всього 100 балів.

3 семестр

Розділ 1						Екзамен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	40	100
10	10	10	10	10	10		

4 семестр

Розділ 2						Екзамен	Сума
T7	T8	T9	T10	T11	T12	40	100
10	10	10	10	10	10		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

№ з/п	Найменування	Номер теми
-------	--------------	------------

1	Навчальна програма	1-12
2	Робоча програма	1-12
4	Аудиторія (спеціальний зал для занять)	1-12
5	Вигородки, елементи костюмів, реквізит	4-12

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Антонович Д. Триста років українського театру, 1619-1919.- Львів, 2001
2. Барнич М. Майстерність актора: техніка "обману": навч. посіб. з майстерності актора (лекції та практ. заняття) – Київ: Ліра-К, 2016
3. Борис, Ігор. Таїнство творіння актора та режисера [Текст] : науково-дослідницька монографія / Ігор Борис. – Харків : Друкарня Мадрид, 2020. – 224 с.
4. Борис І.О., Плохотнюк Г. М. Майстерність актора : прогр. та навч.-метод. матеріали до курсу для студ. спец. «Театр. мистец.» / М-во культури і туризму України, Харк. держ. акад. культури, Каф. майстерності актора; [уклад. : І. О. Борис, Г. М. Плохотнюк]. — Х. : ХДАК, 2007. — 40 с.
5. Брокетт О. Г. Історія театру : [посібник]. – Львів : Літопис, 2014
6. Брук Пітер. Жодних секретів. Думки про акторську майстерність і театр / Перекл. з англ. Я. Винницької та О. Матвієнко, післямова Б. Козака. – Львів, 2005.
7. Веселовська Г. І. Сучасне театральне мистецтво : навч. посібник – К.: НАКККіМ, 2014
8. Гротовський Є. Театр. Ритуал. Перфомер. / Є. Гротовський. – Львів: Факел, 1999. – 185 с.
9. Історія українського театру. У 3 т. / Л. Барабан та ін. ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2009. 876 с.
10. Клековкін О. Ю. Містерія у генезі театральних форм і сценічних жанрів : навч. посібник. – К. : КДІТМ ім. І.К. Карпенка-Карого, 2001
11. Корнієнко Н. М. Лесь Курбас: репетиція майбутнього. Київ : Факт, 1998. 469 с.
12. Красильникова О. В. Історія українського театру ХХ сторіччя : монографія. Київ : Либідь, 1999. 208 с.
13. Курбас Л. Філософія театру / Л. Курбас; упоряд. М. Лабінський; [ред. М. Москаленко]. Київ : Основи, 2001. 917 с.
14. Наконечна О. Детермінанти створення і втілення сценічного образу в театральному мистецтві: монограф. / О. Наконечна. – Одеса: Астропринт, 2006. – 248 с.

- 15.Паві П. Словник театру. Львів, 2006. - 640 с.
- 16.уклад. І. О. Борис. Шлях до професії актора театру та кіно (відповідно до вимог ECTS): навч.-метод. посіб. з навч. дисципліни "Майстерність актора" для студ. 1-4 курсів спец. "Актор драм. театру та кіно". Х. : ХДАК, 2012

Додаткова

- 17.Гринишина М. Театральна культура рубежу XIX–XX століть : Реалізм. Дискурс / Ін-т проблем сучас. мистецтва НАМ України. Київ : Фенікс, 2013. 344 с.
- 18.Єрмакова Н. Березільська культура : історія, досвід / Ін-т екран. мистецтва Нац. акад. мистецтв України. Київ : Фенікс, 2012. 512 с.
- 19.Коломієць Р. Г. Традиції, канони і новації українського театру. Початок XIX – початок XX ст. / Ростислав Григорович Коломієць; Ін-т проблем сучасн. мист-ва НАМ України. – К.: Інтертехнологія, 2008 – 135 с.
- 20.Корнієнко Н. Український театр у переддень третього тисячоліття. Пошук (Картини світу. Ціннісні орієнтації. Мова. Прогноз). – К. : Факт, 2000.160 с.
- 21.Миленька Г. Д. Історія зарубіжного театру (від Античності до Просвітництва: [навч. посібник]. – К. : Вид-во Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова, 2007
- 22.Нариси з історії театрального мистецтва України XX століття : Акад. мистецтв України, Ін-т проблем сучас. мистецтва. Київ : Інтертехнологія, 2006. 1054 с.
- 23.Проскуряков В. Архітектура українського театру. Простір і дія. – Львів : Вид-во нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2001
- 24.Український театр XX століття : антологія вистав / Нац. акад. мистецтв України, Ін-т проблем сучас. мистецтва ; за заг. ред. М. Гринишиної. Київ : Фенікс, 2012. 963 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Харківської державної академії культури <http://lib-hdak.in.ua/>
2. Харківська міська спеціалізована музично-театральна бібліотека <http://mtlib.org.ua/>
3. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка <http://korolenko.kharkov.com/>

Навчальне видання

МАЙСТЕРНІСТЬ АКТОРА

Навчальна програма до курсу
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності
026 «Сценічне мистецтво»,
ОП «Акторське мистецтво драматичного театру і кіно»

Укладач:

Гориславець Володимир Микитович, викладач

В авторській редакції

Комп'ютерний набір В.Гориславець

План 2025

Підписано до друку 702.2025 р. Формат 60x84/16
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап. Друк ризограф
Ум. друк. арк. _____ Тираж 100. Зам № _____

Адреса редакції і видавця:
ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
тел. (057) 731-27-83. e-mail: rvv2000k@ukr.net.
Свідоцтво про держреєстрацію ДК №3274 від 04.09.2008 р.